

Alian ele – mijloace de realizare a intereselor statelor

Vasile CROITORU,
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Formation of an alliance is possible only when two or more states have common interests, they seek to promote their relations with third powers either by peaceful means or military ones, when required. Geopolitical alliances does not mean friends. Alliances cannot be disinterested. If we extend friendship to the point where a man gives his life for his friends, in states this does not happen. Running a state includes the obligation to protect the interests of its own people.

Problema analizei alian elor este una complicat , deoarece  nsu i subiectul acestei analize este foarte complex  n natura sa.  n general,  n politica interna ional , alian ele nu reprezint  prietenii, ci rela ii între state bazate pe utilitate, deoarece alianțele nu pot fi dezinteresate. Sensul respectiv se reg se te  i în celebra expresie a premierului britanic Winston Churchill, precum că nu există prietenii  i du m nii ve nice, ci numai interese ve nice. Chiar dacă sistemul internațional a evoluat foarte mult, încă nu există o instan   politico-administrativă  i juridică superioară statului, iar statul ac ioneaz  după principiul egoist al autoajutor rii în ceea ce prive te securitatea sa.  n modalit  ile sale de a- i procura securitatea se înscriu mai multe mijloace, iar alianțele sunt printre cele mai importante.  n viziunea lui G. Modelski, alianțele sunt un fenomen central al rela iilor internaționale, însă H. Mongerthau afirmă că alianțele sunt o func ie necesară a balan ei de putere ce operează într-un sistem internațional multipolar, iar O. Holsti consideră că alianțele sunt o componentă universală a rela iilor internaționale între entit  ile politice, indiferent de momentul  i locul formării lor. [1, p. 209]

Pentru a  n elege esen a alian elor, este

necesar de accentuat definirea, tipologia  i perspectivele teoretice principale asupra alian elor în rela iile internaționale. Ca atare, o alianță este o rela ie între state, ea nu constă în oferirea unui sprijin reciproc ce decurge din promisiunile propriu-zise  i din interesele care stau la baza lor, ceea ce în concep ia lui G. Snyder alianța este o asocia ie formală de state ce are în vedere folosirea sau împiedicarea folosirii for ei militare în condi ii specificate  i împotriva unor state din afara alianței. [2, p. 36] Sunt accentuate trei mari caracteristici centrale ale alianței:

- a tept rile  i percep iile statelor ce decurg din interac iunile lor în sistemul internațional, fie ele de cooperare sau conflictuale;

- comportamentul propriu-zis de sprijin al aliatului/alia ilor;

- interesele care stau la baza formării oricărei alianțe.

Pentru R. Schweller alianța are la bază o sumă de interese ale statelor de a se alia, interese ce depind de pozi ia acestora în sistemul internațional, de capacit  ile lor militare relative, gravitatea amenin  rii la adresa lor, polaritatea sistemică etc., însă S. Walt consideră că alianța reprezintă rela ia de cooperare în materie de securitate for-

mală sau informală deopotrivă între două sau mai multe state suverane.

Astfel, pot fi extrase câteva elemente pe baza cărora se poate caracteriza alianța. Printre aceste elemente se numără caracterul formal al alianței, pentru că alianțele, îndeosebi cele militare, sunt rezultatele unui acord formal între două sau mai multe state, de obicei a unui tratat. Acordul sau tratatul are un rol central în definirea alianței, întrucât el este cel care specifică în mod clar condițiile în care sprijinul este acordat; în ce pondere se acordă acest sprijin militar de către fiecare aliat în parte; care este teritoriul vizat de alianță; împotriva cărei amenințări se constituie alianța etc. Totodată, alianțele presupun obligativitatea intervenției aliaților pentru partea atacată, întrucât, prin semnarea tratatului de instituire a alianței, statele își promet un ajutor militar reciproc specific. Mai mult decât atât, alianțele specifică până și timpul în care se vor interveni, forțele efective ce vor fi detașate, zonele ce vor fi apărate. Deci în cadrul alianțelor se specifică în mod obligatoriu contribuția efectivă a fiecărei părți în cazul unei intervenții, acestea constituind subiectul negocierii între părțile care se aliază, deoarece urmăresc să-și maximalizeze securitatea cu riscuri și costuri minime, fiind specificate în mod formal și cunoscute de către toți aliații.

În esență, alianțele au un caracter permanent, structurându-se în jurul unor interese comune. Scopul acestora poate fi fundamental, militar sau de maximalizare a securității. Acest aspect deosebește în mod clar alianțele militare de orice alt tip de asociații între state pe criterii economice, culturale sau religioase. În acest sens, NATO se deosebește fundamental de organizațiile cu caracter pronunțat economic precum UE sau NAFTA.

Un alt element definitoriu al alianței se referă la componență. Alianțele se formează numai între state, fiind excluse alte

tipuri de actori transnaționali, internaționali, ONG-uri, entități subnaționale etc. Scopul alianțelor este concentrarea forțelor militare ale aliaților împotriva unui dușman comun din afara alianței. Ea scade probabilitatea apariției unui conflict între aliați. Astfel, alianța este un instrument al statelor, ca actori internaționali, de a-și mări capacitățile sau de a bloca intenția adversarului de a-și spori propriile capacități. În cele mai dese cazuri alianța nu este îndreptată în mod obligatoriu împotriva unui stat, dar poate fi îndreptată împotriva unor fenomene din relațiile internaționale, cum ar fi cazul Sfintei Alianțe în secolul al XIX-lea, Antanta anglo-franceză, care ia naștere în 1904 sau coaliția declanșată după 11 septembrie 2001 îndreptată împotriva terorismului internațional.

Un element specific al alianței ar fi reciprocitatea, însă nu toate alianțele îl au la bază. Acest element este considerat ca mijloc de creștere a beneficiilor alianței, prin faptul că dă coerență și consistență mai mare, bazându-se pe o condiționare fundamentală a beneficiilor alianței respective. Principiul reciprocității conferă și o obligativitate legală și morală a respectării angajamentului asumat prin alianță. În general, în cadrul unei alianțe, între aliați există o serie de așteptări ce depășesc scopul propriu-zis al înțelegerii. Fiecare membru în parte așteaptă ca partenerii de alianță să-l susțină politic în acțiunile sale diplomatice, chiar dacă nu există nicio obligativitate stipulată prin tratat în acest sens.

Un element definitoriu se referă la interesele pe care alianța se construiește, se menține și se consolidează. Interesele fac o alianță să fie viabilă sau inutilă, să aducă beneficii într-o proporție mai mare sau mai mică. Interesele pot să determine sau să împiedice realizarea unei alianțe. Astfel că alianțele tind să se formeze între state care au anumite interese în comun. Când interesele părților aliate sunt divergente într-o

măsură mai mare, alianța devine inutilă.  ntotdeauna, într-o alianța există interese comune ale alia ilor care rezultă din alianța însăşi, interese care se construiesc pe parcurs, pe măsură ce alianța este construită  i consolidată.  n general, interesele alia ilor sunt doar par ial împărtăşite, însă într-un mod substan ial. [1, p. 213]

Aşadar, una dintre cele mai cuprinzătoare defini ii stipulează că alianța este  n elegerea formală între două sau mai multe p r i în care, cel pu in, una promite celeilalte/celorlalte ajutor politic  i sprijin militar în cazul atacurilor din partea unei terțe părți. Cercetătorul Snyder consideră că statele aplică două modele de alianța. Este modelul „garan iilor” în cadrul căruia este o simplă formalitate care consemnează un interes pe care statul respectiv îl va avea deja în a apăra un alt stat, chiar  i în absen a unui tratat de alianța. Există  i modelul „procurării de ajutor,” care presupune că un stat ob ine ajutorul unui alt stat în urma semnării unui tratat prin care acel stat se angajează să se alieze  i să ofere ajutor, pe care în absen a respectivului tratat, nu ar avea niciun interes să-l apere. Snyder construieşte o teorie a alian elor  i a formării lor, care are la bază interesele statelor care se aliază, alături de al i factori determinan i precum puterile lor relative, gradul de compatibilitate a intereselor, probabilitatea ca unul dintre ele să fie atacat, existen a unei amenin  ri comune etc. [1, p. 219-221] Reieşind din teoria expusă de Snyder cu privire la alianțe, există o tipologie complexă a acestora, iar printre criteriile de clasificare se numără:

a) caracterul formal versus caracterul informal;

b) numărul de membri ai unei alianțe;

c) direc iile în care alia ii îşi asumă angajamentele – prin această prismă sunt identificate trei mari tipuri de alianțe: a) unilaterale, c nd sprijinul vine numai din partea unuia dintre alia i; b) bilaterale, c nd alianțele sunt formate din două state cu

angajamente echivalente; c) multilaterale, formate dintr-un număr mare de membri, fiecare asum ndu- i angajamente fa a de to i ceilal i într-o anumită măsură;

d) puterea relativă a statelor aliate; se identifică două mari tipuri de alianțe: simetrice, care reunesc două sau mai multe state cu puteri relativ egale; asimetrice, în care distribu ia de putere între alia i diferă foarte mult, indiferent de numărul acestora. Adică sunt alianțe între state puternice  i state slabe, unde  i angajamentele sunt asimetrice;

e) scopul cu care alianța este  nfiin at ; se disting două tipuri: ofensive – cele cu scopuri revendicative, revizioniste; defensive, care se formează pentru a pre nt mpina o amenin are externă comună. Distinc ia dintre cele două tipuri de alianțe este destul de vagă, deoarece scopul se poate schimba în func ie de context. Astfel, o alianța defensivă poate nutri obiective care sunt prin natura lor ofensive sau să fie întreprinse măsuri ofensive în vederea apărării;

f) durata; se referă la perioada de timp în care alianța func ioneaz . Astfel, pot fi distinse alianțe permanente, fiind foarte longevive baz ndu-se pe interese  i valori comune,  i alianțe conjuncturale, care au o durată mica de existen  , p n  la contracararea sau dispari ia amenin  rii comune;

g) momentul în care se constituie alianța; se pot distinge alianțe formate în timp de pace  i alianțe formate în timp de război.

 n decursul istoriei omenirii alianțele au avut scopuri, roluri  i destine diferite. Alianțele s-au constituit pentru executarea unor acțiuni comune ale statelor-membre, urmărind rezolvarea problemelor politice, economice etc. cu ajutorul for elor reunite. Structura  i scopurile alian elor sunt marcate de epoca istorică, de regimul politic, de nivelul poten ialului economic  i militar al participan ilor la coali ie, precum  i de politica promovată de parteneri în timp de

pace sau război, de situația geostrategică în care se află etc. Referitor la acest aspect, fostul ministru al apărării francez, Michel Debre, a emis o concluzie interesantă, potrivit căreia „o națiune este întotdeauna singură în fața destinului său în sensul că nicio națiune nu poate să se aștepte ca o altă națiune să lupte pentru ea, decât cu două condiții: să fie în joc interesele acestei alte națiuni, iar națiunea periclitată să facă tot ceea ce trebuie pentru ea însăși.”

În accepțiunea cea mai largă, alianța este o asociație, o înțelegere între două sau mai multe state, încheiată în vederea unei acțiuni comune, pentru realizarea unor scopuri comune, urmărindu-se ca statele coalizate să-și acorde, în virtutea unor angajamente, ajutor reciproc, să modifice raportul de forțe prin obținerea superiorității unei părți față de alta. În consecință, alianța politico-militară reprezintă una dintre formele de folosire a forței armate unite în relațiile interstatale, potrivit intereselor comune ale membrilor săi. De regulă, alianța este temporară, convenită pe un timp limitat sau determinată de un anumit obiectiv comun și poate avea un caracter economico-politic, militar sau politico-militar. Caracterul, amploarea și structura unei coaliții sunt determinate, în cea mai mare parte, de scopurile urmărite în ansamblu, precum și de fiecare participant în parte. [3, p. 24]

Pentru ca actorul să-și realizeze un interes geopolitic, el poate acționa de unul singur sau în alianță cu alți actori. Statele pot să colaboreze numai dacă nu se află în conflict sau competiție sau dacă de unul singur nu poate să-și realizeze obiectivele. Crearea unei alianțe este posibilă numai dacă interesele unuia nu afectează interesele celuilalt într-un câmp geopolitic.

Alianțele sunt variate în funcție de scop și durată, dar și de poziția relativă a celor care le realizează. Cea mai veche clasificare împarte alianțele în egale și inegale, corespunzător statutului relativ al puterii alia-

ților. Ele mai pot fi: pe timp de război sau de pace; ofensive sau defensive; politice, economice sau culturale; permanente sau temporare; bilaterale sau multilaterale.

Alianțele se creează, după cum am menționat, pe timp de pace, înainte de declanșarea unor ostilități sau în timpul unui război. Ele sunt materializate în baza unor tratate sau convenții. Caracterul ofensiv al alianței nu este declarat în mod deschis. Experiența internațională arată că au existat alianțe cu caracter defensiv în faza inițială, devenind pe parcurs, după eliminarea pericolului extern ce le-a generat, ofensive sau chiar agresive.

Alianțele pentru scopuri economice sau culturale se pot forma, pur și simplu, din rațiuni individuale ale partenerilor și în beneficiul lor mutual. Alianțele politice sunt întotdeauna contractate avându-se în vedere terțe părți. Scopul lor este să întărească securitatea aliaților sau să promoveze interesele lor împotriva lumii exterioare. [4, p. 130] Groțius a spus că nu există stat atât de puternic încât să nu aibă nevoie uneori de ajutorul altora din exteriorul său, fie pentru scopuri economice, fie pentru cele de securitate. Chiar și cele mai puternice state caută să creeze alianțe.

O alianță poate fi creată în baza egalității intereselor și încrederii între cele două sau mai multe părți, cu o reciprocitate a avantajelor, așa cum s-a întâmplat în anul 1942, când s-a semnat tratatul de alianță între U.R.S.S. și Marea Britanie. Există asocieri între puteri ce par a fi mai adânci decât alianțele oficiale, bazate pe afinitate și tradiție tot atât de mult ca pe interes și fiind nu atât utile cât naturale, ca în cazul Marii Britanii cu S.U.A. Dar există antipatii și vechi conflicte ce par ca niște dușmăanii naturale, ca, de exemplu, relațiile dintre Franța și Spania în perioada secolelor XVII-XVIII. [4, p. 131]

Există alianțe ce înglobează un interes comun relativ la echilibrul puterii. Există, de asemenea, alianțe care sunt gândite să

apară dintr-o comunitate doctrinară sau ideologică. Circumstan ele pot conduce la apari ia unor rivalit  i mari în privin a a două sau mai multe puteri (Prusia  i Austria în perioada secolelor XVIII-XIX) sau pot conduce la apari ia unei alianțe de scurtă durată (Germania  i U.R.S.S. din anul 1939 p n -n anul 1941). Circumstan ele, spre deosebire de natură, sunt în continuă schimbare. Alianțele naturale sunt realizate în cazul unui mare pericol comun ce durează de mai mult timp, preferabil pentru mai multe genera ii. Un aliat natural este un aliat în sensul echilibrului tranzitoriu al puterii.

Cu c t este mai general scopul unei alianțe, cu at t mai pu in aceasta func ioneaz  conform inten iilor părților. Noile circumstan e, care se ivesc în mod constant,

arată obliga iile fiecărui aliat într-o lumină ne şteptat . Un grup de mici puteri nu poate avea o politică comună fa   de marile puteri. [4, p. 136]

Astfel, putem concluziona că constituirea unei alianțe este posibilă doar atunci c nd două sau mai multe state au interese comune, pe care le urmăresc să le promoveze în rela iile lor cu terțe puteri, fie prin mijloace pa nice sau militare, c nd situa ia o impune.  n rela iile internaționale alianțele nu înseamnă prietenii. Alianțele nu pot fi dezinteresate. Dacă am extinde prietenia p n  acolo, unde un om   i d  via a pentru prietenii săi, în cazul statelor lucrul acesta nu se  nt mpl . Conducerea unui stat este datoare să protejeze interesele propriului popor.

BIBLIOGRAFIE

1. Miroiu A., Ungureanu R. Manual de rela ii internaționale. – Ia i: Editura „Polirom,” 2006.
2. Snyder G. Alliance Politics. – Londra: Cornell University Press, 1997.
3. Olteanu C. Coali ii politico-militare. Privire istorică. – Bucure ti: Editura Funda iei „România de m ine,” 1996.
4. Whight M. Politica de putere. – Chi in u: Editura „Arc,” 1998.
5. Hauser G. Securitatea militară  i conceptul de neutralitate în securitatea internațională  i for ele armate. – Bucure ti: Editura „Tritonic,” 2005.
6. Colliard C. A. Institu ii internaționale. – Paris: Editura „Dallos,” 1970.

Prezentat: 23 octombrie 2014.

E-mail: croitoru75@gmail.com